

Izhaja 10. in 25. dan
vsakega meseca ter
velja za celo leto
3 gld., za pol leta
1 gld. 60 kr
Na anonimne do-
pise se ne ozira
Kokopisi in na oče-
no poslane knjige
se ne vračajo.

Popotnik.

List za šolo in dom.

Spis in dopis
naj se blagovoljivo
posiljati (franki-
rani) vredništru
(Reiserstrasse 8),
naročilne,
oznanila in rekla-
macije pa založni-
štvu: tiskarju J.
Leonu v Mariboru.

Štev. 3.

V Mariboru, 10. februarja 1883.

IV. tečaj.

Čutila in kako naj se gojijo.

Spisal Ivan Koprivnik.

Ni v duši, kar ni bilo
v čutil poprej.

Locke.

Dete, ki ga je mati porodila, še ne ve nič o barvah, ne pozna glasov, ne ve, kaj je sladko, kaj je grenko; kaj diši, kaj smrdi; kaj je trdo, kaj je mehko, ne pozna niti veselja niti bolečin. Njegova duša je „tabula rasa“. (Locke.) Novorojeno dete je podobno veliki, nepopisani knjigi. Knjiga pa se začne rahlo popisavati, kakor hitro so začela vnanja budila, kakor luč, zvok, toplota, mraz sladčice, grenjave, vonjave, smradi itd., na dete vplivati to se pravi, jeli so nastajati v detetovi duši občutki (Empfindungen). Ker se vtiski, storjeni po navedenih budilih ponavljajo, narastejo s časom iz občutkov do čutja (Wahrnehmungen). S pričetjem občutkov se začne duševno življenje, s postankom dočutij, z avestno duševno življenje. To bi se pa sploh ne bilo začelo, ako bi ne imelo dete čutov, t. j. prirojelih zmožnosti, (moči, Sinnesvermögen), vnanje vtiske sprejemati. Vsak čut vsaka taka prirojena zmožnost, (moč) ima svoj poseben organ, po katerem mu dohajajo vnanji miki, vnanji vtiski. Ti organi so tako rekoč duri v notranje tvorišče človeške duše. Pravi se jim čutila (Sinnesorgane). Brez dotičnega čutila ne more nobeden čut delati. Kakor hitro je čutilo znatno poškodovano, neha se vse delovanje istega čuta, ker nima več sredstva, po katerem bi sprejemal vnanje mike. Da je delovanje čuta tudi tedaj nemogoče, ako je njegovo čutilo nepopolno in nepravilno, kakor je to pri rojenih slepeih in gluhomuteih, je samo ob sebi razumljivo.

Vidu služi oko, sluhu uho, vonju nos se svojimi sluznicami, okusu jezik (ne tudi zadni, mehki del ustne dupline, kakor še tam pa tu beremo), tipu vnanja telesna koža, splošnemu (vitalnemu) čutu vse telo.

Sledeča razpeljava se boče pečala s tem, kako so 1. človeška čutila vrejena, 2. kako delujejo in 3. kako je treba varovati in gojiti teh prevažnih organov, da ostanejo zdravi in krepki.

I. Oko.

„Očesi dve imam,
Ki bistro gledate svetlo,
Zdaj zemljo, zdaj lepo nebó,
Da lahko vse poznám“.

Slomšek.

1. Kako je vrejeno oko?

Zrklo (Augapfel je oblica, pritrjena s 6 trakastimi mišicami v očesno duplino; 2 ste postavljeni postransko, 4 pa ravno. Te mišice obračajo oko. Ako ne delajo pravilno, nastane v pogledu ona napaka, ki jo imenujemo poprečevanje ali škiljenje. Zdravniki pridejo v nekterih slučajih tej pogledni napaki s tem v okom, da prerežejo ono mišico, ki nepravilno deluje.

Glavni deli zrkla so 3 kožice, steklovina, kristalna leča in tako imenovana prekatna mokrina. Kožice tičijo druga v drugej in openjajo steklovino, kristalno lečo in prekatno mokrino. Po vrhu je beločnica, (die weisse Augenhaut); to je por-

celanasta in močna koža. Zadi ima prodrtno, da zamore vidni živec skoz, predi pa prehaja v prozorno, močno zbočeno roženico (Hornhaut). — Pod beločnico je žilnica (Gefäßhaut), vsa prepletena z tankimi žilicami, ki dovajajo očesu potrebno mu hranilo. Predi ukrene žilnica naznotraj in se zravnja (splošči) v barveno šarenico (Regenbogenhaut). Šarenica ima na sredi zenico (l'upille), skoz k'ero prihaja svitloba v oko. Posebne mišične vlakni, položene v šarenico, zenico raztezujejo in skrènjejo ter spuščajo skoz včasi več včasi manj svitlobnih žarkov. — kakor oko zahteva. Prej ko preide žilnica v šarenico, se zdebela v rob, imenovan šarejnik. (Strahlenkörper). Notranja plast žilnice je vsa prešinjena z nekim temnim barvilom, zato je črna kakor žamet. Tako imenovani belini (Albinos) nimajo tega barvila. Pri njih ne vidimo, ako jim pogledamo skoz zenico v oko, žilnico črno (žametasto), ampak rudečo, ker se namreč svetijo iz nje s krvjo napolnene, rudeče žilice. Taki ljudje so zelo občutljivi za svitlobo in slabo vidijo. Belini so tudi nekteere živali n. pr. beli kunci. Zadi na dnu ima tudi žilnica prodrtno, da more vidni živec skoz.

Tretja in najvažniša očesna kožica je mrežnica (Netzhaut). Ona ni drugega, nego čaščasto razprostrten vidni živec. Predi sega le do šarejnika. Dasiravno je mrežnica sama pretanka kožica, razločuje se v njej 7 skladov in sicer od znotraj nazven:

1. mejna mrenica (Grenzmembran).
2. stanični sklad (Ganglienschichte).
3. notranji zrnčast sklad (innere granulirte Schichte).
4. notranji zrnast sklad (innere Körnerschichte),
5. vnanji zrnčast sklad (äußere granulirte Schichte).
6. vnanji zrnast sklad (äußere Körnerschichte).
7. sklad palčic in čepkov (Stäbchen- und Zäpfchenschichte).*

Ime vsakega sklada v mrežnici nam pove, iz kakih organov da je sestavljen. Tako je zložena 7. plast v rosnici iz organov, ki imajo podobno čepkov in palčic. V teh organih, zlasti v čepkih se vzbujajo mikri svitlobe in barv. Od tod se razprostrejo po vidnem živcu do možganov in storé tam občut svitlobe in barve.

Onde, kjer stopi vidni živec v oko, je mrežnica nekoliko vzvišena in za svitlobo neobčutljiva. Imenuje se to mestice slepa pega, (blinder Fleck). Poleg slepe pege ravno zenici nasproti je rumena pega (gelber Fleck), najboljčutljivi del cele mrežnice.

Vidna živa se odcepita od možganov tik Silvijeve vodovodnice. Ona sta drugi par onih dvanajstih parov živev, ki prihajajo naravnost iz možganov. Prej ko stopita skoz zagozdnico (Keilbein) v očesno duplino, se združita v vozal: vidni vozal (Sehnknoten). Od vozla gre k levemu očesu desni, k desnemu pa levi vidni živec.

Opisane 3 očesne kože obdajajo zadi steklovino, predi pa kristalno lečo in prekatno mokrino.

Steklovina (Glaskörper) je zdrizasta (galertartig), vlečna, popolnoma prozorna oblica, ki je predi nekoliko vdrtá. V tej vdrtini leži kristalno telesce (krist. leča — Krystall-Linse).

Predi se naslanja na kr. lečo šarenica. Leča je vtaknena v pretenko lečno mrenico (Linsenkapsel). Tudi steklovina je obdana s tanko kožico. — steklovno mrenico (Glashaut), ki se razecepi tik leče v 2 krpi. Ena krpa se razgrne po steklovinini odrtnini, druga pa se spoji predi z lečno mrenico. Ker ne zaslanja leča (lečinzob) ves prostor v razecepu med krpama, nastane na dnu precepa okoli in okoli cev: Petitova cev.

Šarenica razdeli prostor med roženico in kristalno lečo v 2 duplini: predni in zadni prekat. Obe ste polni neke posebne tekočine, prekatne mokrine (wässerige Feuchtigkeit).

b) **Postranski očesni organi.** Modri stvarnik je postavil nježno oko v koščeno, očesno votlino, da se ne more stiskati ali pritiskati. Po njej je razgrnjena mehka očesna žleznica (Augenschleimhaut). Predi pokrivata oko zgorna in spodna veja (Augenlider). Trepalnice (Augenwimpern), postavljene v 2—3 vrstah ob robu vej,

* Podstava mrežnici je neka posebna tkanina (vezivo), v katero so vložene živčevne vlakni. Tedaj razločujemo vanji 2 tvarini: vezivo (Bindegewebe) in živčevino (Nervenmasse).

odtepaajo prah in drugi drobir, nahajajoč se v zraku okoli očesa. Obrvi nad očesom vodijo pot s čela na stran, da ne priteče v oko.

Na notranji strani je v vejah mnogo vrečastih žlezic, iz katerih se cedi očesno maslo, da maže veji in zrklo. V časih vidimo cele kepice takega masla v očesnih kotih.

V vnanjem kotu očesnem, zgoraj v očesni duplini, se še nahaja grozdasta žlezica, ki izločuje neko solnato, svitlo tekočino: solze. Solze pritekajo po 7—10 zelo tankih cevih na prosto in se razprostrejo predi po zrklu ter mu dajo nekako posebno bliščobo. V notranjem kotu očesa se zbirajo solze v neki posebni vdrtini: v solznem jezercu in odtekajo od tod v nosno duplino. Ako se zamaši cev, po kateri odtekajo solze, n. pr. kdar imamo nahod, tečejo nam navzdol po licu: takisto tudi, kdar se jočemo ali od srca smejemo, kajti tedaj jih več priteče kakor jih more odteči v nos.

2. Kako deluje oko. Zakaj vidimo le takrat, kdar je svetlo? Zato, ker dohajajo tedaj od raznih teles svitlobni žarki v naše oko in storjajo tukaj svoje mike. Sledeči slučaj nam boče delovanje očesa natančneje razjasnil: Pred nami stoji drevo. Solnčna svitloba ga sazsvitluje; na vse strani njegove površine padajo namreč žarki. Ti so deloma neposredni, to se pravi taki, ki so pali naravnost od solnea na drevo, ali pa so reflektovani, to so taki, ki so bili pali na druga telesa; a tu bili tako odbiti, da so zadeli pred nami stoječe drevo. Kakor omenjena telesa, odbija tudi drevo na svoji površini na vse strani svitlobne žarke. Od one strani drevesa, ki je obrnena proti nam, zadene celi snop obbitih žarkov naše oko. V snopu so žarki od raznih pičic te strani: od zgoraj, od spodaj, od desne strani, od leve, od srede i. t. d. Snop zadene vso predno površino zrkla med vejama. Oni del snopa, ki je trčil na beločnico, ne pride v oko, ampak se ves odbije. Ostali, zmanjšani del snopa pa, ki je zadel roženico, isto prodere in stopi v očesno mokrino prednega prekata. Ker je prozorna, jo prešine in pribode do šarenice. Tukaj se snop zopet zmanjša. Le tisti del žarkov v snopu, ki je zadel zenico, stopi v kristalno lečo, iz te v steklovino in dospje na dnu očesa do mrežnice, kjer stori svoj mik: oni del pa, ki je bil padel na šarenico, se deloma posreblje, deloma pa odbije. Globeje v oko ne pride nobeden teh žarkov.

Združeni, prozorni deli zrkla (roženica, prek. mokrina, leča in steklovina) delujejo ravno tako, kakor vzbokla steklena leča. Oni namreč naredijo, da se stori na rumeni pegi mrežnice zmanjšana, obrnena optična slika predmeta v našem slučaju optična slika drevesa. „Dies malt er eekig (der Maler im Auge) jenes rund, lang, kurz, wie es ihm beliebt; wer kennt all' die Farben und die Formen, die er gibt?“ pravi pesnik. Slika se stori v rumeni pegi na mejni mrenici; a ta plast-mrežnice (namreč mejna mrenica) ni sposobna, sprejemati svitlobnih mikov; miki se še le vzbujajo v skladu čepkov in palčic in niso drugega, nego tresi čepkovih in palčnih vlaken. Zato morajo prebosti svitlobni žarki po tem, ko so storili v notranji površini mejne mrenice optično sliko vseh 6 notranjih skladov mrežnice, da pridejo do zadnega, vnanjega sklada, do sklada čepkov in palčic. Tukaj se pa žarki, ko so storili svoje mike, nikakor ne zaduše, ampak proderejo tudi to plast in trešijo na žilnico, a ta jih s črnim barvilom v svoji notranji plasti popolnoma posreblje. Pri belinih, kateri, kakor se je že omenilo, pogrešajo tega barvila, odbija žilnica do nje dospевše svitlobne žarke. Ti pa motijo delovanje pravih; zato belini slabo vidijo. Od razdraženih čepkov in palčic se razprostrejo svitlobni miki po vidnih živeih do možganov in naredijo tukaj pomislek, tako rekoč duševno sliko predmeta.

(Dalje pride.)

Spomin.

Spis. Iv. Klemenčič.

Duši človeški je prorojena zmožnost, vtise in misli, katere si je enkrat pridobila, ohraniti, tudi, ako zopet iz svesti zginejo, tako, da je mogoče, pri kaki priliki zopet

na nje se spomniti. Ako se spominjamo na nje neizpremenjeno, da od njih nič ne odpade in se jim nič ne pridruži, čisto tako, kakor so prvič prišle v svest, tedaj to lastnost pripisujemo spominu; spomin nam to, kar si zapomnimo pri kaki priliki prav čisto tako podaja, kakor smo si prvič zapomnili.

Pri spominu gre razločevati dvoje: duši človeški prirodjeno zmožnost, vtise obdrževati in pa tem vtisom lastno lastnost, da v spominu ostanejo, ali tako rekoč vresničenje te zmožnosti, ktera nam je prirodjena. Spomin pa ne zaznamva kaj samo za sebe obstoječega bistvenega, ampak je vedno navezan na kaj resničnega; tudi ni zbirališče pridobljenih vednosti, ampak tako se govori le v prenesenem pomenu. Tudi se ne more imenovati samo ena sama moč duše; različni čuti tudi različne vtise dovažajo, nekteri jasnejše, nekteri temnejše; tudi spomin vse enako zvesto ne obdržuje. Spomin se, ako se vadi, le za obdrževanje nekterih reči krepi in zboljšuje, pa ne povprečno za obdrževanje vsakojakih vtisov ob enem; kdor se uči kak tuj jezik, mora si mnogo neznanih besed zapomniti, s tem si krepi spomin za obdrževanje neznanih besed, pa ne n. pr. za obdrževanje matematičnih dokazov i. t. d. Tudi pri posameznih osebah imajo različni vtisi različno moč; tako imajo nekteri dober spomin za obdrževanje števil, kteri si pa kak govor ali kako pesem težko na pamet zapomnijo. Pri posameznih osebah tedaj spomin ne kaže vsestransko enake moči, kar je nasledek prirojenih zmožnosti, kakor tudi različnega izobraževanja.

Dobremu spominu se prilaga več lastnosti, kterih poglavitna je zanesljivo in dolgotrajno obdrževanje pridobljenih vtisov. Kaka reč pa toliko bolj gotovo in toliko dalj časa ostane v spominu, kolikor bistrejše jo kdo prvič zapopade in kolikor bolj se zveže in združi z drugimi mislimi, ki se že nahajajo v spominu.

Dalje se od dobrega spomina zahteva velik obseg znanja; to pa je naj bolj mogoče, če ne obsega samo posamezna raztresena znanja, ampak če še novo s starim, enako z enakim zveže in združi, ker se tako naj bolj pozabljivosti odtegne. Sploh pa spomin toliko več obsega, kolikor lažje si kdo posamezne reči zapomni; kdor le težko kaj v glavi obdrži, tega spomin tudi ne more veliko obsegati.

Ustrežljiv mora tudi dober spomin biti; to pa je takrat, kdar se kdo na to, kar ima v spominu, pri vsaki priložnosti brez posebnega prizadevanja lahko spomni.

Pripisuje se mu tudi lastnost, da obdrži hitro, brez velikega truda. To pa je odvisno nekoliko od prirojenih zmožnosti, nekoliko od znanja, ki ga že kdo ima. Kolikor več kdo zna, toliko več ima pripomočkov, novo zvezati s starim; kolikor tesnejša je ta zveza, toliko lažje se obdrži tudi novo v spominu.

Spomin tedaj obdržuje misli in vtise toliko lažje in toliko zvestejše, kolikor bolj se posamezni deli med seboj združijo v skupno celoto, zato se na posamezne misli spominjamo toliko težje, kolikor bolj osamele se nahajajo v krogu naših misli; nasprotno pa pri zvezi slabjših z močnejšimi, močnejše slabejše dalj časa v spominu ohranijo, zato jih lahko tudi njih pripomočke imenujemo.

Od dobrega spomina se tedaj zahteva zanesljivo in dolgotrajno obdrževanje vtisov, velik obseg znanja, vstrežljivost in lahko zapopadenje.

Iz tega je razvidno, da si moramo to, kar imamo v spominu, preje zapomniti, da se tega pri kaki priložnosti zamoremo zopet spominjati; to dvoje, zapomniti si in zapomnjenega zopet se spominjati, je delo spomina. Obdržimo si pa kako reč toliko lažje, kolikor bolj si jo prisvojimo; kar si zapomni kdo le mimogrede, v raztresenosti, naglo, brez posebne pozornosti, to mu navadno ravno tako hitro odpade. Zapomnjenega pa se spominjamo nehote ali samovoljno. Ako se samovoljno želimo česa spominjati, pomišljamo, ako nam pa nehote kaj v spomin pride, se spomnimo, ako se pa tega, kar smo že enkrat vedeli, ne moremo več domisliti, pozabimo. Ako pa na kaj pozabimo, ni nemogoče, da bi se tega res ne mogli nikoli več domisliti; pozabimo le tako dolgo, dokler omenjena misel ne zadobi dovolj pripomočkov, da jo zopet v spomin pokličejo, kakor hitro pa zadobi te pripomočke, pride tudi zopet v spomin. Se ve da se marsičesa ne spominjamo, in se morda ne bomo spomnili nikdar več, kar smo že imeli v spominu; temu je krivo to,

ker misli druga drugo zatemnjujejo; tedaj ne izginejo iz spomina, ampak le pripomočki so preslabi. Pri kaki ugodni priliki se spominjamo celo malenkostnih dogodkov, pogosto se pa važnih stvari, kljub resnemu pomišljevanju, ne moremo več domisliti, ker so ravno pomočki preslabi ali nepriljavni, da bi zapreke odstranili.

Že beseda sama, ktera to dušno zmožnost zaznamva, namreč spomin t. j. spominjati se česa, kaže, da nam spomin nič novega ne podaja, ampak obdržuje le to, kar smo v resnici že zvedeli, zato se dobremu spominu samemu na sebi ne sme še pripisovati velika nadarjenost, ampak z dobrim spominom se nadarjenost združi še le, če se ž njim združi tudi razsodnost ali zmožnost o tem, kar kdo ve tudi umno razsojevati. Pogosto se nahajajo nadarjeni ljudje, katerim se nikakor ne sme pripisovati dober spomin, kateri tvarino, ktero si prisvojijo, tudi hitro predružačijo; ker znamenje veleuma ni ponavljanje starega, ampak stvarjenje novega ali izvirnost. Se ve, da si dober spomin in razumnost nista v nasprotju, ampak se pospešujeta, akoravno nista eden od drugega odvisna. Sicer pa dober spomin zahteva dušno in telesno zdravje; znano je, da nevarne čutniške bolezni, neredno življenje, žalost, velike skrbi, pomanjkanje i. t. d. spomin slabijo, kar kaže, da je spomin tudi odvisen od dražljivosti čutnic.

Kar ima kdo v spominu, to si je pridobil nevedoma ali s prizadevanjem. S prizadevanjem kaj zapomniti si, pravi se memorirati (učiti se na pamet). Zveza misli med seboj, kakor tudi s svojimi pripomočki pa lahko nastane na tri načine: mehanično ali nemisleče, z umetnimi pripomočki ali pa z razumom ali premislekom.

Mehanično kaj zapomniti si, se pravi, zapomniti si samo besede, ne glede na misli, ktere besede zapopadejo; na ta način je mogoče, čisto neumevne reči si zapomniti.

V časi se pa med posameznimi mislimi res ne more dobiti kaka naravna vez; ker tako težko v spominu ostanejo, skuša dostikrat domišljija ali bistrournost poiskati kako umetno vezilo ali pripomoček, da lažje v spominu ostanejo in ta spomin se imenuje „spomin z umetnimi pripomočki.“

Na ta način spominu umetne pripomočke poiskati, kaže mnemonika, ktera uči, umetne pripomočke za obdržauje misli poiskati po posebni sestavi. Ker med številkami in pojmi ne obstoji nikaka naravna vez. zato se mnemonika rabi posebno za obdržanje števil. Po nekem načrtu, ki ga je izumil Oton Reventlov (1 = t, d; 2 = n, v; 3 = m; 4 = r; 5 = s, š; 6 = b, p; 7 = f; 8 = h, j; 9 = g, k; 0 = l, e, z, č, ž; samoglasniki se izpuščajo) spremenijo se številke v besede, in sicer v take besede, ktere so s številko, ktere se je zapomniti v kaki dotiki, da lažje v spominu ostane; n. pr. barometer je bil najden leta 1643; ta številka se po omenjenem načrtu zapomni, ako se misli na besedo „barometer“ samo, ker 6 = b; 4 = r; 3 = m; tisočji se dostavijo. Razum omenjene sestave je še več drugih, pa ne ona ne druge niso pripravne, spomin krepiti, ker se s takimi umetnimi pripomočki le spomin po nepotrebnem obložuje; tudi je iskanje pripomočkov težavno in preveč časa zahteva, zraven pa še ni gotovo, da se na nje res spomnimo, kdar jih potrebujemo, ker tu domišljija prinese reči v zvezo, ktere nikakor skupaj ne spadajo. (Konec sledi.)

Učni poskus iz nazornega pouka.

Cerkev. *)

a) Cerkev je poslopje.

Povej dni, tedna Š! Ktere dni imate šole? Kteri dan nimate šole? V nedeljo (četrtak). Kam pa hodite v nedeljo? V cerkev. S kom hodiš ti v cerkev A.? S kom

*) Z ozirom na branje B Miklož. Začetnica. Pogovor je namerjen takim razredom, kjer sta dva oddelka skupaj (I. in II. šolsk. leto) in kjer se včasih v nazornem pouku oba oddelka skupno poučujeta. Zato je tudi pogovor nekoliko obširnejši in vtegne zahtevati 1—3 ure za razpravo.
Pis.

ti B.? Učitelj: Cerkev je zidana. Kaj sem vam povedal? Kdo je sezidal cerkev? Zidarji. Iz česa so jo sezidali? Iz kamenja ali opek. Kaj so metali med kamenje in opeke? Mavto, (mort). Zakaj je mavta? Da kamenje ali opeke ne razpadejo. Iz česa je mavta? Iz peska, apna in vode. Kteri je že videl delati mavto? Kdo jo je delal? Strežaji. Kdo jo prinaša zidarjem? Tudi strežaji. Kaj še prinašajo strežaji zidarjem? Kamenje in opeko.

Učitelj: V zemlji (v tleh) ima cerkev podstavo. Kaj sem vam povedal? Uč.: Na podstavi stoji glavni zid (obzid.) Kaj je na postavi? Uč.: V glavnem zidu (obzidu) so okna in duri. Ima cerkev tudi strop? Da. Je li strop raven ali vzbočen? Vzbočen. Uč.: Pravimo, cerkveni strop je na obok. Iz česa je obok? Iz kamenja ali opeke. — Uč.: Nad obokom je podstrešek. Sestavljen je iz debelih brun. Kaj sem povedal? Uč.: Cerkev pokrijejo s kositarjem, kamenimi ploščicami ali strešno opeko. S čim je naša cerkev pokrita? S čim je glavni zid (obzid) od zunaj pobeljen? Uč.: podstava, glavni zid, (obzid) obok, podstrešek, streha, okna in duri so glavni deli cerkve. Povej glavne dele cerkve. Č.!

b) Notranja vredba cerkve.

Kje pridemo v cerkev? Skoz vrata. Koliko vrat ima naša cerkev? Kje so velika vrata? — Kaj storijo oče (moški), prej ko stopijo v cerkev? Se odkrijejo. Kaj storijo ljudje, ko stopijo čez prag? Poškropijo se z blagoslovljeno vodo ter se pre-križajo. Kje je blagosl. voda? V kropilniku. Iz česa je kropilnik? Iz kamena. Iz česa so tudi tla v cerkvi? Tudi iz kamena. Kaka so tla v naši cerkvi po barvi? Uč.: Pod cerkvijo nahajamo pogosto žerf. Zaprt je z veliko kamneno ploščo. V cerkvene žerfe so polagali v poprejšnih časih mrliče. Je tudi pod našo cerkvijo žerf? Kteri je že videl kamneno ploščo, z katero je zaprt? Uč.: Žerf je podoben temni kleti. Čemu je bil cerkveni žerf? Še dandanes polagajo mrliče v cerkvene žerfe? Ne.

Kake so stene v cerkvi? Pobeljene ali pomalane. Je tudi strop pobeljen ali pomalan? Kaj je na strani ob stenah? Klopi (stoli). Čemu so? Kaj stoji predi ob steni? Veliki oltar. Kaj je v oltarju? Svetniki. Kteri svetnik je v naši cerkvi sredi velikega oltarja? sv. Jurij, sv. Jernej, sv. Jungerta i. t. d. Uč.: Pravimo, naša cerkev je posvečena sv. Juriju, sv. Jerneju, sv. Jungerti i. t. d., kteri svetniki so še v velikem oltarju? Kaj je na oltarju? Križ, razpelo. Kaj še? Tabernakelj. Kaj je v tabernakelju? Monštranca z sv. rešnim telesom, Kaj je še na oltarju? Svečniki. Kaj je toraj vse v oltarju in na oltarju? Podoba sv. Jurija, sv. P., križ, tabernakelj itd. Je v naši cerkvi še več oltarjev? Da. Uč. To so postranski oltarji. Koliko postranskih oltarjev je v naši cerkvi? Kje stoje mašniki, kdar pridigujejo? Na prižnici. Na kateri strani je v naši cerkvi prižnica? Kje so mašniki kdar spovedujejo? V spovednici? Koliko spovednic je v naši cerkvi? Kje kršujejo mašniki? Pri krstnem kamenu? Kje je v naši cerkvi krstni kamen? Kje so orgle? Na koru. Kje je kor? Nad velikimi vrati? Kdo orgla? Kdaj? Pri službi božji. Kdo poje na koru? Peveci, pevke. Uč. Včasih so na koru tudi godci. Kdaj? Na velike praznike. Na ktere? Sveti dan, veliko noč i. t. d.

Kaj pa visi na oboku pred velikim oltarjem? Svetilnica. Uč.: V tej svetilnici gori pred sv. rešn. telesom noč in dan luč. To je večna luč. Kaj visi še na oboku? Veliki svečnik. Kdaj gorijo na njem sveče? O velikih praznikih. Kaj visi na stenah v cerkvi? Podobe. Povej mi ktero J.!

Kaj je vse v cerkvi? — Stoli, vel. oltar, stranski oltarji, prižnica, spovednice, krstni kamen i. t. d.

c) Zvonik in zvonovi.

Kaj je poleg cerkve? Zvonik. Uč. Zvonik je tudi zidan. S čim je pokrit? Kaj je vrh visokega zvonika? Križ. Kaj je na križu? Vetreni petelin.

Uč.: Od križa je napeta po zvoniku noter do tal in še precej globoko v zemljo debela žica. To je bliskovod. Po njem se vozijo bliski z zvonika v zemljo. Kteri je že videl, da se je zapeljal blisk po bliskovodu z zvonika v zemljo?

Kaj je v zvoniku? Zvonovi. Kaj pa še? Ura, Kje ima ura kazalec? Zunaj na zvoniku. Na kaj bije? Na zvon. Kaj nam kaže ura? Čas.

Uč.: Čas moramo dobro porabiti, ga ne tratiti. Pregovor pravi: „Ura zamujena — Za vselej je zgubljena“. Kaj sem vam povedal? Koliko zvonov je v našem zvoniku? Kje visé zvonovi? Na zvonišču. Iz česa je sestavljeno zvonišče? Iz debelih brun. Kdo je že videl zvon?*)

Uč.: To je majhen zvon. Tukaj ima plašč. Plašč (zvon) je vlijit iz zvonovine. Kako se loči zvonovina od železa? Ker je rudečkasto bela. Kaj visi iz zvona? Klepec, kembelj. Iz česa je klepec? Iz železa. Čemu je? Da bije po zvonu. Čemu je zvon? Kdaj zvoní samo eden zvon? Zjutraj, ob devetih, o poldne, zvečer, kdar vabi v cerkev, kdar pozvanja i. t. d. Kdaj zvoní po več zvonov? Večernice, mrliču i. t. d.

Uč. Zvonovi nas opominjajo k molitvi. Kdaj pa? Zjutraj, ob devetih, o poldne i. t. d. Kam nas zvonovi kličejo? V cerkev. Namesto „nas kličejo v cerkev“ tudi lahko rečemo „nam zvoné v cerkev“. Kaj sem vam povedal? Je li treba, da storimo, kar nam zvonovi velevajo? Da, veseli moramo storiti, kar nam zvonovi velé. Kaj smo rekli? Uč. Pomnite:

Zvonovi v zvoniku
Nam v cerkev zvoné,
Storimo veseli,
Kar glasno velé.

Vam bom še enkrat povedal to. — Pa še enkrat. Kteri zna zdaj to povedati? Dobro. Kteri še? Kam nam zvoné zvonovi? V cerkev. Kako moramo storiti, kar nam velevajo? Veseli. Povej zdaj ti to glasno in počasi M! Pa še ti L!

Bi li bilo lepo, ako bi ne ubogali zvonov, ako bi notli moliti in notli v cerkev iti? To bi bilo grdo, greh.

Poslušajte kaj vam povem:

(Zvon pride po otroka.)

Bil je enkrat deček, kteri ni rad v cerkev hodil. Ko so šli ljudje v nedeljo k maši, je šel fant v gozd ali taj po polju. Mati so ga večkrat pokregali ter mu rekli: „Ti, neubogljivo dete, ako ne greš v cerkev, bo že prišel zvon, ki k maši vabi, po te! Deček se je pa smijal ter rekel: „Kako pa bo zvon po me prišel, ker v zvoniku visi“.

Neko nedeljo gredo ljudje zopet v cerkev. Deček pa gre, kakor po navadi, taj po polju. Pa čudno se mu zdi, ker mu doni danes zvon posebno glasno na ušesa. Ko se ogleda, zapazi, o groza! da je zvon za njim skakal ter vedno zvonil in ga hotel pokriti. Deček začne bežati, kolikor more proti cerkvi in komaj in komaj, da je ušel zvonu. Od sih dob je deček vedno rad v cerkev hodil.

(Pripovedka se izprašuje: potem pa jo naj poskušajo otroci pripovedovati in sicer najprvo zmožniši potem še le šibkeji.)

d) Služba božja in kako se je vesti pri službi božji.

Kteri še ve, kaj je na oltarju? Dobro, tudi svečniki. Kaj pa je nataknjeno na svečnike? Sveče. Kake sveče so v cerkvi? Voščene. Kdaj gorijo sveče? Kdar je maša, litanije, blagoslov i. t. d. Kdo opravlja mašo? Kdo streže pri maši? Kako obleko imajo mašnik, kdar opravljajo mašo? Cerkevno? Kje je hranjena cerkevna obleka? V zakristiji. Kje oblačijo mašnik cerkevno obleko? V zakristiji. Kdo jim pomaga obleči cerkevno obleko? Cerkvenik (mežnar). Na kteri strani je pri naši cerkvi zakristija? Kje opravljajo mašnik službo božjo? Pri oltarju. Kje je v cerkvi prostor za učence? Kje za učenke? Kaj delate v cerkvi? Molimo. Kam morate gledati med službo božjo? K oltarju. Kaj bi pa bilo grdo in nespodobno? Ako bi se ozirali. Kaj bi še bilo nespodobno in greh? Ako bi šepetali. Kako se morate tedaj v cerkvi vesti? Kedaj morate poklekniti? Kdar je blagoslov, povzdigovanje i. t. d. Kdo pre-

*) Tukaj naj se pokaže zvonček.

biva v cerkvi: Bog. Zato se tudi imenuje cerkev hiša božja. Na koga gleda Bog v cerkvi? Na ljudi.

Uč. Bog gleda ljudem v obraz in gleda, ako lepo molijo. Nam Bog tudi rad podeli, rad dá, če ga v cerkvi za kaj prosimo? Rad nam dá, za kar ga prosimo, on nas rad vsliši. Pomnite:

Bog v cerkvi prebiva,
Nam gleda v obraz;
Če molimo pridno,
Usliši rad nas.

Vam bom to še enkrat povedal. Pa še enkrat. Kteri zna sedaj to povedati? Dobro. Kteri še? Tudi dobro. — Kje prebiva Bog? Komu gleda v obraz? Kaj rad stori, če pridno molimo. Nas rad vsliši. Zdaj še pa enkrat povej te lepe besede Z! Ti tudi K! Kteri pa še ve ono kitico o zvonovih? Povej jo M! Ti tudi P! Ti pa povej sedaj obe kitici Z! Ti tudi L. Še ti B!

e) Ponovitev in pregled vsega glavnega.

Kaj je cerkev? Poslojpe. Povej glavne dele cerkve S! Iz česa so tla v cerkvi? Kaj je včasih pod cerkvijo? Kaj je vse v cerkvi? Kaj je poleg cerkve? Kaj je v zvoniku? Čemu so zvonji? Povej, kaj se je bilo zgodilo dečku, ki ni hotel hoditi v cerkev Š! Kdo prebiva v cerkvi? Kaj se opravlja v cerkvi? Kje oblačijo mašnik cerkveno obleko? Kako se je vesti pri službi božji? Povej pesnico o zvonovih in cerkvi R!

f) Konečna opomnja.

Sedaj vzamejo učenci knjige v roke in odprejo tam, kjer je „B Cerkev“. Učitelj branje enkrat glasno in počasi prebere. Potem se vadi na njem gladko čitanje. Če se zdi učitelju potrebno, naj manje znane besede še enkrat pojasni (enkrat se je že zgodilo v prostem pogovoru) in naj povprašuje po zapopadku posameznih stavkov.

—pr—

Lakomni pes.

(Obravnava 37. berila, slov. „Začetnice“, II. šolsko leto.)

1. Uvod.

Kam stopiš, ako se hočeš lepo pogladiti? — Pred ogledalo. — Kaj tedaj vidimo v ogledalu? — Svojo podobo. — Ali vidimo v ogledalu tudi reči, ktere imamo v roki? — Tudi. — Kje še se zamoremo tudi videti? — V šipi na oknu. — Kje še tudi sami sebe zagledamo? — V vodi. — V kateri vodi pa se vidimo? — V čisti. — Kaj mislite, ali tudi živali zagledajo v ogledalu ali v čisti vodi svojo podobo? — Tudi one zagledajo i. t. d. — Ali živali vedo, da v ogledalu le same sebe vidijo? — Tega ne vedo. — Brezumne živali mislijo, da vidijo v ogledalu ali tudi v čisti vodi drugo žival svojega rodú. — Ponovi, kar sem rekel J.! Kaj bi tedaj pes menil, ako se vidi v čisti vodi? — On bi menil, da vidi drugega psa.

2. Pripoved.

Zdaj pa lepo sedite in dobro pazite, ker povedati vam hočem nekaj o lakomnem psu. (Učitelj zdaj celo berilo v kratkih stavkih pripoveduje.)

3. Popraševanje tega, kar se je pripovedovalo.

4. Kteri izmed bistrih učencev to sam pripoveduje.

(Tukaj bo se vé da treba, da se učencu tu in tam kaj pomaga.)

5. Učitelj zdaj berilo prav počasi in glasno prečita.

6. Učenci (in sicer boljši) naj ga glasno prečitajo 2- ali 3krat.

7. Razjasnevalno čitanje.

O kakem psu se tukaj čita? — O lakomnem. — Kteri pes pa je lakomen? So li tudi ljudje lakomni? Imamo lakomneža radi? Ali lakomnež drugim ljudem pomaga? Pomnite! Lakomnost je grda lastnost; otroci se morajo že v mladosti te grde navade ogibati. Kako pa pokažemo, da nismo lakomni? S tem, da drug drugemu pomagamo v nadlogi in sili, in da nismo nevošljivi bratu, sestri ali komu drugemu. Kaj je dobil pes? Kam se je podal pes? Kaj bi lahko rekli namestu „črez vodo“? — Prek potoka, mlake. — Kaj lahko postavimo namestu besede „poda“? — Pes je šel, korakal. — Črez kako vodo je šel pes? Je li vsaka voda čista? Imenuj mi vode, ki niso čiste? — mlaka, gnojnica, deževnica po jamah i. t. d.

Kaj je videl pes v vodi? — Sam sebe. — Je li pes vedel, da sam sebe vidi? — Postavi mi namestu besede „vidi“ kako drugo! — Zagleda zapazi. —

Kaj pa je mislil pes? — Da vidi drugega psa. — Kaj je imel pes pod vodo v ustih? — Kos mesa. — Kaj pomeni beseda „bratec“ — Drugega psa. — Učitelj: Vsi psi so si v rodu, drug drugemu so podobni, zato lahko rečemo, da so si med seboj bratei.

Kako lahko rečemo namestu „košček“? — Kos. — Kakemu kosu pravemu „košček“? — Malemu.

Kaj nadomestuje beseda „tega“? — Kos mesa. — Ktero besedo bi lahko postavili namesto „čem“ — „hočem“ — „želim“? S ktero besedo zamoremo zameniti besedo „hlastne“? — Zine, mlasne, cmakne. — S ktero besedo „vzeti“? — Zmakniti prijeti.

Kaj pomeni beseda „odpade“? — Zgubi, zgine. — Kaj je tudi zginilo? — Kaj nadomestuje beseda „ono“? — Meso, kterege je imel podvodni pes. — S ktero besedo lahko nadomestimo besedo „zginilo“? — Odplavalo — skrilo.

8. Razvoj nauka.

Kakšni pes se nam v tej pesnici predstavlja? Je bil pes za svojo slabo lastnost „lakomnost“ kaznovan? S čim pa je bil kaznovan? — On je še svoj kos zgubil. — Bi bil pes svoj kos mesa ohranil, ko bi ne bil lakomen? Tudi otroci so v časih lakomni, pa tudi njih zadene potem kazen. Velikokrat so tudi odrasli ljudje lakomni, in mislijo vse za se pridobiti. Pa mnogokrat še potem zgubijo to, kar so že imeli.

Zakaj se je treba lakomnosti varovati? Ker je grda lastnost.

Kaj se tudi mnogokrat zgodi lakomnežu? Da še to izgubi, kar ima.

Kdor z majhnim zadovoljen ni, velikega vreden ni.

9. Gladko čitanje in potem uk na pamet.

10. Pismene vaje.

- Ko že znajo učenci pesen na pamet, naj jo iz glave napišejo.
- Naj jo napišejo v nevezani besedi po narekbi učiteljevi.
- Naj jo napišejo v nevezani besedi po primernih vprašanjih.

Josip Lasbacher.

Zemljepisje v narodni šoli.*)

Spisuje Iv. K e l c.

(Dalje.)

4. Primorsko.

Pokaži še enkrat, po kateri poti bi dospeli v Ljubljano! Po kateri železnici smo se pripeljali v Ljubljano? Pelje ta železnica še dalje od Ljubljane? Pokaži, kako daleč pelje po Kranjskem? Sedaj se prepeljemo čez mejo in peljimo se še dalje celo do

*) Glej „Popotn.“ 1882, str. 186.

morja. Do česa smo se dopeljali? Smo še vedno na Kranjskem? Sedaj smo v novi deželi, ki sega do morja. Do česa sega ta nova zemlja? Kaj je morje? Ker je ta dežela pri morju, imenuje se Primorsko. Kako se imenuje ta dežela? Zakaj? Hočem meje te dežele narisati. Pokaži meje Primorskega na zemljevidu! Sega severni del te dežele tudi do morja? Od koliko strani pa je južni del od morja obdan? Kako se imenuje del suhe zemlje, ki je od treh strani od morja obdan? Na jugu tega polotoka spadajo k Primorskemu še nekateri otoki. Kaj se imenuje otok? Otok, kterege sem sedaj narisal, imenuje se Krk. Pokaži na zemljevidu Krk! Enako Lošinj in Čres. Razven teh še nekoliko manjših otokov. Primorsko meri 80 □Mm. Koliko meri Primorsko? Koliko meri Štajarsko, Koroško, Kranjsko več? Ktera od znanih dežel je največa? Ktera najmanjša? itd. Prebivalcev je nad 623.000. Koliko ima prebivalcev? Koliko ima Štajarsko več? Koliko Primorsko več od Kranjske in Koroške? Zračunimo, ktera je povprek najbolj obljudena? Po narodnosti so večinoma Slovani (Slovenci, Hrvati, v mestih tudi nekoliko Lahov in Nemecev). Ktere narodnosti ljudje prebivajo na Primorskem? V katerih že znanih deželah prebivajo Slovenci? Koliko itd.? Ob kaj meji Primorsko na jugu, zahodu, severu, vzhodu?

Primorsko ima zelo malo vode. Največja reka je Soča. Pokaži Sočo! Na kateri strani dežele izvira? Njen izvir je na zahodnjem pobočju Triglava. Kje je njen izvir? Kaj se imenuje pobočje? V katerih gorah je Triglav? V kateri deželi smo se učili o teh gorah? Na meji katerih dežel stoji Triglav? Proti kateri strani teče naprej? Proti kateri se obrne potem? Kam se izliva? To morje se imenuje Jadransko ali Sinje morje. V katero morje se izliva Soča? Kdo si je še zapomnil, kateri dotoki ji pritečejo s Kranjskega? Kteri teh dotokov je na severu, jugu? Na kateri strani se stekata v Sočo? itd.

Primorska dežela je večinoma hribovita. Kakšna je primorska dežela gledé površja? Le ob dolnji Soči je večja dolina. Pokaži to dolino! Na severni strani so apneniške Alpe. Pokaži apneniške Alpe. Drugi del pokriva goli Kras. Kteri del Primorskega pokriva Kras. V kateri deželi smo že imeli Kras? Kaj veš znamenitega o Krasu povedati? V katerih deželah se razprostirajo apneniške Alpe? V katerih severne? V katerih prvotne? V katerih južne apneniške Alpe? Pokaži vse! Kdo mi zna ponoviti vse, kar smo o Primorskem slišali?

Podnebje je zelo različno. Na severu in po Krasu precej ostro: po letu vroče in suho, po zimi zelo mrzlo. Po dolinah, ob morskem obrežju in na otokih pa ugodno toplo. Zima je kratka. Pokaži, kje je po priliki ugodno, toplo podnebje? Kje pa ostro in mrzlo! Zakaj?

Po različnosti podnebja je tudi rastlinstvo različno. Na južni strani rasto smokve, mandeljni, oljka. Kakošno podnebje potrebujejo te rastline? Kaj se prideluje iz oljki-nega sadu?

Po dolinah ob Soči in Ipavi raste precej sadnega drevja; v dobrih letinah pridelajo tudi mnogo vina. Kje raste ovočno drevje, vino? Na severu se žive in pečajo z živinorejo. S čim se pečajo na severu? Zakaj tam, pa ne drugod?

V toplih krajih tudi napreduje in precej ljudi preživi sviloreja. Kako se godi to? Prebivalci ob morju se prežive z ribolovstvom in pridobivanjem morske soli. Kako? (Ponavljanje pridelkov.)

Na Primorskem je zelo živahno trgovstvo. Ktera železnica povspesuje trgovstvo? Ktere dežele veže južna železnica? Kaj pa je posebno največje važnosti za trgovino na Primorskem? Na čem prevažajo po morju blago iz enega kraja v drugega?

Družba avstrijskega Lloydja ima v Trstu veliko parobrodovje za trgovino. Ktera družba ima za trgovino veliko parobrodovje? Kje ima svoj sedež? Pokaži Trst! Z izdelovanjem bark in drugih za parobrode potrebnih reči se mnogo ljudi preživi, tudi z izlaganjem in nakladanjem blaga iz bark in na barke. S čim se še mnogo ljudi preživi?

Primorsko se loči na tri dele namreč: pokneženo grofijo goriško-gradičansko, mejno grofijo istersko in samosvoje mesto Trst z okolico. V ktere dele se loči Pri-

morsko? Pokaži Istro! itd. Vsak del ima za se svoj posebni dež. zbor. Istrski šteje 33 poslancev in goriški 22; tržaški obč. zbor ima tiste pravice, kakor dež. zbori. (Sprasčevanje.) V drž. zbor pošlje Primorsko 12 poslancev.

Glavno mesto je Trst s 130.000 prebivalci. Koliko prebivalcev ima Trst? Ali že poznamo katero mesto, ki bi imelo toliko prebivalcev? Ktero mesto je tedaj med do sedaj znanimi največje? Ktero pride potem na vrsto itd? Koliko glavnih mest že poznamo? Ktero je na Štajarskem? Kje je Celovec glavno mesto itd.? V Trstu je sedež ces. namestnika in škofa. Tam je tudi mnogo učnih zavodov. Druga mesta so: Gorica, Gradišče, Oglej (Zgodovina) Pazin, Koper, Piran, Poreč, Pulj z luko za vojno brodovje, Rovinj itd. Na otokih so mesta enakih imen. Ktera od teh mest so v Istri? Ktera leže ob morju? Ktero ima največjo luko za trgovsko parobrodovje? Ktero za vojno parobrodovje? Kaj se imenuje luka itd.

O značaju, šegi ljudi: Čičarija in Čiči III. ber. str. 98.

(Dalje pride.)

Narodno blago.

I.

Pripovedke o Ptujске gori.

Zapisa! J. St.

Kake tri ure od Ptuja je ličen trg Ptujсka gora, ki se posebno se staro cerkvijo odlikuje. Ta je proti izhodu, jugu in severju že črna, le proti zapadu je zopet pobeljena

Kakor na vse nenavadno, se tudi na to ljudske pravljice naslanjajo. Pravi se namreč, da je bila cerkev na Ptujски gori prej zelo lepa, in da se je celo v Turčijo svetila.

Ko pride Turek pod breg, vlegla se je taka gosta megla nad cerkev in okolico, da ni mogel poa na breg najti, ter moral zategadelj oditi. Cerkev pa je od tistega časa zunaj ostala črna.

Druga pravljica, ki zadeva cerkev inokolico, govori o vstanovljenju cerkve tako :

Ko še ni bilo cerkve na Ptujски gori, ne na Vurbergu, prevzel je nek mojster delo, ter obljubil obe cerkvi postaviti. Ker je pa imel zelo učenega pomočnika, je cerkev device Marije pri Vurbergu njemu prepustil. Ker sta bila oba pri delu precej pridna, ste bili tudi obe cerkvi skoraj ob enem in istem času gotovi. Ljudje, kateri so obe cerkvi videli, so vsi rekli, da je cerkev pri Vurbergu, ktero je postavil pomočnik, lepša od te na Gori, ktero je sam mojster zgotovil.

Mojster to slišavši, postane jezen in žalosten ob enem, gre na zvonik cerkve device Marije na Gori, ter skoči z nega na zemljo, s sklikom: „Marija! Ako ti nisem dobre cerkve postavil, me zdaj kaznuj!“

A glej čudež! Njemu se ni nič žalega zgodilo, le kamen, na ktereга je skočil, se je v zemljo vdrl, kot vosek. Ko je pa svet neveren postal, se je vdrtina zopet zravnala.

Tako je Marija sama pokazala, da ji je cerkev prijetna.

Zopet druga pravljica pripoveduje, da je po odhodu od Gore, turški paša na Vurbergu občedoval.

Župan Ptujске gore mu hoče pokazati, kako je pameten, ter mu tje s topom vstrelil, tako da mu pečeno gos s krožnika zbiје.

Tega se je paša neki tako prestrašil, da jo je koj v Turčijo pobrisal.

Dopisi.

Iz Konjic. Konjiško učiteljsko društvo je imelo zadnje svoje zborovanje 29. grudnia 1882. leta. Gospod predsednik je bil razpisal zbor nalašč na ta dan, nadejaje se obilne vdeležbe, ker so bile ravno takrat še božične počitnice. Isti dan je tudi zborovala podružnica štaj. kmetijske družbe, tako da bi se bili lahko učitelji, končavši svoj zbor, popoldne tudi onemu pridružili. Zbralo se je bilo izmed 24 učiteljev in učiteljic osem učiteljev — tedaj poštena tretjina. Nekaj časa se je povdarjalo, bi se li seja vršila, ali bi zopet šli od koder smo prišli; slednjič se je vkrenilo, naj se zboruje. Gosp. predsednik je okolo ednajste ure predpoldne otvoril sejo ter je razvil delovanje društva v preteklem letu, povdarjaje, da ga zelo žalosti, da se učitelji tako redko vdeležujejo društvenih sej. V preteklem letu je bilo malo zborovanj in še k tem je tako malo učiteljev prihajalo, da se je že dvomilo o obstanku društva. Ko so se došla pisma prečitala, se je prešlo k glavnim točkam dnevnega reda. Prvi poprire besedo gosp. Lovro Serajnik ter obravnava predmet, kako je prvence v začetku šolskega leta podučevati s posebnim ozirom na posredni poduk. Težko je učitelju na enorazrednicah baviti one učence z primernim delom, koji potrebujejo od učiteljeve strani največ pazljivosti, kajti če je poduk v začetku premalo zanimiv, izgublajo otroci veselje do šole. Kaj tedaj naj počne učitelj z prvim oddelkom, kdar neposredno podučuje drugega? Tukaj pomaga učitelju risanje najpred iz zadrege. Vsak opazovalec se je že uveril, kako veselje imajo otroci, če se jim posreči narisati klop, stol, mizo itd. Igraje si vadijo roko in oko, da bodo pozneje lažje pisali. Risanke nahajajoče se v raznih metodičnih navodih k prvemu poduku so za prve šolske tedne večinoma pretežke, toraj je učitelju poiskati primernih risank. Gosp. govornik je potem narisal mnogo vaj na tablo, ktere naj vporablja učitelj v prvih šolskih tednih. Za tem je govoril gosp. Josip Dobnik o pisalno-bralni metodi ter pokazal na učnem poskusu, kako se na podlagi te metode poučuje. Gospodoma govornikoma so navzoči izrazili občno priznanje. Tretja točka dnevnega reda se je morala preložiti, ker je bil čas že precej potekel. Stavljene predlogi se niso podpirali, ker je preveč udov manjkalo. Slednjič se sklene zborovanje. V soboto 3. svečana priredil se je v gostilni gosp. Walland-a ples s tombolo. Čisti dohodek te veselice je namenjen v to, da se pripravi revni šolski mladeži potrebna obleka. Imenovana veselica je bila izvrstno obiskovana, tako da so bili vsi prostori z občinstvom prenapolnjeni. Čistega dohodka je nad 70 gld. — gotovo prav lepa svota! Vsem onim, kteri so k tej veselici količkaj pripomogli, najtoplejša zahvala!

Iz okraja Slov. Bistrice. Z veseljem čitam dopise, iz kterih je razvidno, s koliko navdušenostjo in marljivostjo se učitelji mnogoterih društev, osobito pa učiteljskih shodov ali zborovanj vdeležujejo. Tu berem, koliko udov se je vdeležilo zborovanja, tam čitam o važnih vprašanjih, ktera so bila rešena pri učiteljskem zborovanju okraja X, zopet tukaj berem o važnih sklepih kteri so bili sprejeti pri zborovanju učiteljskega društva v tem ali onem okraju itd. Taki in enaki zgledi so nam dovolj priča, da hočejo učitelji delovati na polju trde in zmazane ledine, ter hité z občnim napredkom nadalje. Kje so pa poročila in dopisi našega učiteljskega društva, da jih ni čitati v nobenem šolskem listu? Saj ima — ali bi saj lahko imel — tudi naš okraj učiteljsko društvo, ki bi štelo lepo število udov in mislim da bi tudi naši učitelji imeli toliko časa, da bi se te važne stvari resno poprijeli in se vsak mesec k skupnemu delovanju zbrali, ter tako pokazali, da so kot učitelji kolegi in da imajo kot odgojitelji in podučevalci mladine enake svete dolžnosti, naj že poučuje ta v nemščini, drugi pa v slovenščini. Moj namen ni, da bi veliko korist in važnost učiteljskih zborovanj povdarjal, — kajti to more vedeti vsak učitelj sam — ampak izrekam le samo presrečno željo, da bi učitelji in učiteljice dozdanjo mlačnost oziraje učiteljskih zborov popustili, ter se prihodnjih učiteljskih zborovanj v obilnem številu vdeležili. Učitelji! Z druženimi močmi in z resno voljo na delo!

Prijatelj.

Iz mariborskega okraja. Bliža se konec januarja in takrat morajo biti vsi računi kraj. šolsk. zavoda skončani. Marsikteremu načelniku kr. šol. sveta ali pa šolskemu vodju, posebno v tem okraju je napravil računski sklep mnogo truda in skrbi. Mnogo jih je pač zdihnulo: Ah šolski računi zdaj ino nekdam! — Vsled ukaza okraj. šol. sveta mariborskega dne 3. nov. 1881 št. 1250 se pri nas računi veliko natančnejše sklepajo ter so se pri Janžiču v Mariboru nalašč za to prav dobro priredjeni obrazci (le nemški) tiskali. V drugih okrajih še menda nimajo tako jasnih določil in menda kakemu načelniku kr. šol. sveta vstrežem, če mu te obrazce nekotoliko popišem. Dovoljujem si še opaziti, da bi bilo dobro te obrazce slovensko-nemško tiskati, ker je večina udov kr. šol. svetov nemščine nezmožna. Letni račun sestoji iz 3. obrazcev (formularij). I. Journal ali dnevnik čez dohodke in izdatke kr. šol. zavoda. B. II. Sumarium C. III. Voranschlag, premet ali predarek, A. — I. Dnevnik ima te le rubrike: 1. Tekoče število; 2. število priloge; 3. datum; 4. rubrika; 5. natančnejša določila; 6. izdatki gl. kr. 7. prijemki gl. kr. V dnevnik se dan za dnevom skoz celo leto vpiše, koliko se je izdalo ali prejelo ino čemu. Pri izdaji mora šolski načelnik vsikdar prej, ko izplača tudi kolekovano pobotnico tirjati, ktera je do 2 gl. koleka prosta; kajti izdatki, ki nimajo sub 2. priloženih pobotnic navadno okr. šol. svet ovrže. Nekteri to med letom opusté in morajo potem koncem leta potrdil loviti, kar nagli sklep le ovira. Pri prijemu mu plačilnik protni list (Gegenschein) izroči, ki se tudi prilože. II. Sumarij in premet obsegata vsak 1 polo. Na levi strani so: a) Izdatki b) Obseg vseh tekočih števil v dnevniku o tej c) skupni izdaji. Po vrsti dol pa so: I. Doklade učiteljem. II. Za stavbo in popravo a) šolskega poslopja b) telovadišča c) vrta. III. Stanovnina šolskih izeb. IV. Šolsko orodje (klopi itd.) V. Podučna sredstva. VI. Knjige ubogim šolarjem. VII. Učiteljem stanovnina. VIII. a) Kurjatev, b) Snaženje šol. IX. Za uradovanje kr. šol. sveta posebno za izročitev (pošiljanje) opominovalnih, kazenskih listov. X. Šolsko knjižnico. XI. Razne tiskovine. XII. Razni izdatki. XII. Deficit leta XIV. Vsota. (Skupaj.) — Na desni poli so: a) Prijemki, b) Njih obseg v dnevniku, c) Skupna vsota, za po vrsti dol stoječe: I. Prostovoljni dari. II. Sporočila, dedšine, legati. III. Pravno ime raznih oseb ali družeb. IV. Lastno premoženje. V. Kazenski denarji. VI. Drugi dohodki, VII. Ostanek leta VIII. Zaostali srenj. doneski. Vsota. Dragoslav.

Iz Vojnika. (Konec.) Važnejši sklepi društva v teku leta 1882 so bili. a) G. Iv. Miklošič-u. c. kr. učitelju na vadnici v Mariboru, poslala se je k njegovemu odlikovanju, g. dr. G. A. Lindner-ju, prvemu predsedniku in sedanjemu častnemu udu našega društva pa prigodom njegovega imenovanja slovanskim vseučiliščnim profesorjem v Pragi čestitka. b) Vis. dež. zbor se poprosi, da izvede enakopravnost med vsem iste izpite imajočim učiteljskim osebjem. c) Slovenskim deželnim poslancem se je izrekla zahvala, ker so se oni edini v dež. zboru potegnili za korist in pravice šole in učiteljstva. d) Vis. dež. šol. svet se poprosi, da oddá slovensko in slovensko-nemško Miklošičevo Začetnico večjemu ljudskemu učitelju, da ju spoji v eno. e) Graška „Paed. Zeitschrift“ zvala nas je „Lienbacherjance.“ Morala je zato ponatisniti popravek v smislu, da še mi vedno zvesto stojimo na strani novih šolskih postav. Vsi govori in nasveti govorili so se v slovenskem jeziku. Društvu so v tem letu na novo pristopili gg.: Gabršek, Grah, Jug, Klopčič, Kosi, Kranje, Repič, Trabusiner, Vidic in Zupan; izstopili pa so vsi Celjski mestni učitelji in učiteljice ter g. Šeligo. — Sčj se je vdeležilo povprek 20 udov, kar je z ozirom na število pravih udov in gosto zborovanje gotovo jako ugodno. Iz blagajnikovega poročila smo poizvedeli, da je imelo društvo 27 gl. 23 kr. dohedkov, 20 gl. 59 kr. pa stroškov. Za pregledovalce računov izvolijo se gdč. M. Orač in gg. T. Grah in V. Jug. S tem odstopi stari odbor in voli se novi. Izid volitve je: J. Lopan, predsednik; Fr. Vučnik, podpredsednik; Fr. Gabršek, tajnik; A. Petriček, blagajnik; M. Kokoč, knjižničar; Fr. Pečovnik, perovodja; V. Jarc in A. Brezovnik, odbornika. Društvenina ostane tudi v bodoče 1 gl. na leto. Časnike bo društvo imelo te le: Popotnik, Učit. Tevariš, Vrtec in Paed. Zeitschrift. Da pa zvedó

tudi zunanji tovariši in šolski prijatelji o našem dolovanju, poročevali bodo o naših društvenih sejah g. Gabršek Učit. Tovarišu, gg. Petriček in Kocbek v Paed. Zeitschrift, g. Kokot v Südst. Post. podpisani pa Popotniku. Izmed predlogov danes stavljenih omenim od podpisanega stavljeni za naše društvo principijelno važnost imajoči: L. 1876 dobilo je naše društvo od sl. okr. šol. sveta dovoljenje, da sme zborovati vsak prvi četrtek v mesecu ter da imajo vsi društvenega zborovanja se udeleživši učitelji ta dan prost; odlok vis. e. kr. dež. š. sveta od 27. marca 1879 pa ukazuje, da se morajo šol. dnevi, kateri so zavoljo kakega praznika izpali, v četrtek istega tedna nadomestiti. Pripeti pa se sedaj včas, da je ravno prvi teden v mesecu praznik in mi pridemo s pred omenjenima odlokoma navskriž. Da se vsem sitnobam izognemo, predlagam: Sl. društvo naj danes kot v začetku leta sklene, da imamo v prihodnje prvi četrtek v mesecu le tedaj zborovanje, kdar ni praznika v istem tednu, če pa je praznik, zborujemo drugi četrtek. Predlog se sprejme. [Prosim toraj vse naše p. n. ude, da imajo ta sklep pred očmi ter se tako izognejo vsem neprijetnostim.] Kakor je iz zgoraj navedenega lenega poročila razvidno, je stanje našega društva jako ugodno, akoravno mu je nevarna kriza v začetku leta 1882 in rovanje nekterih med letom, pretilo pogin. S ponosom smemo se mi društveniki, s ponosom sme se narod ozirati na še vedno dobro ime imajoče celjsko učit. društvo. Pretečeno društveno leto je bolj kot katero poprejšnje pokazalo, da imamo dovolj čilih moči med sabo, da med učiteljstvom še vedno klije prava ljubezen do šole, do svojega naroda. Naj bi ta navdušenost za pravi napredek navdajala nas vse tudi v bodoče, da bi prihodnje naše letno poročilo dajalo ravno tako, če ne še pohvalnejše spričevalo vsem v Celjskem in Laškem okraju delujočim učiteljem, da čem hujše se zaganjajo od raznih strani srditi valovi v nje, tem močatejše, tem čvrsteje stoje oni v borbi za svoj stan, svoj narod, zdravo pedagogiko in pravi napredek. Pokažimo tudi to leto, da smo močje, podobni nevpogljivemu hrastu, a ne slabi trsti, katero lahko vsak vetrič pripogne na ktero stran hoče. Imejmo vedno pred očmi poroko nepozabljivega nam Jurčiča

„Tvrđ bodi, neizprošen, mož jaklen,
Kadar braniti je časti in pravde
Narodu in jeziku svojemu;“

ter besede divnega pesnika Sim. Gregorčič-a:

„Dolžan ni samó, kar veléva mu stan,
Kar móre, to móž je storiti dolžan!“

Tone Brezovnik.

—

Novice in razne stvari.

[Presvitli cesar] je pokojninskemu zavodu za vdove in sirote učiteljev na Štajarskem 100 gl. podaril.

[Obširna statistika avstrijskega šolstva), kaka se vsako 5. leto javi, se bode v malo dneh razglasila. Po dotičnih podatkih je sedaj na Avstrijskem 16.492 ljudskih šol. (L. 1875. bilo jih je 15.166, l. 1870. pa le 14.769). V tem številu vračunjenih pa je 238 meščanskih = (takih je bilo l. 1870. le 81) in 422 privatnih šol, ki imajo namreč pravico javnosti. 1069 je dečkih, 1047 pa deklških šol, t. j. takih v katerih se samo dečki oziroma deklice podučujejo, v vseh unih, t. j. v 14.044 šolah pa dobivajo dečki in deklice skupni poduk. Med temi ni nijedne osemrazrednice, sedemrazrednici ste samo 2; 24 jih je šestrazrednic in večja polovica, t. j. 8430 jih je pa enorazrednic. Podučni jezik je v 7228 šolah nemški, v 3933. česki, v 1226. poljski, v 1012. rutenski, v 525. slovenski, v 1291. šolah pa utrakvističen. Učiteljsko osobje broji 27.597 moških in posvetnih, 12.630

učiteljev veronauka in 11.281 učiteljic. Moških učiteljev bilo je 1870. leta 20.904, 1875. leta 24.531, tedaj se je njih število pomnožilo za 30%. Kar se tiče veroizpovedan a, je mej temi 24.722 katolikov, 1397 grško-zjedinjenih, 665 protestantov, 560 židov, 4 brezverec in jeden staroverec (altkatholik). Za šolo sposobnih otrok je 2.744.180 (dečkov in deklic skupaj). Šolo obiskajočih pa 2.377.624 (l. 1875. = 2.134.683, l. 1870 pa le 1.820.710). Obiskovanje se je tedaj v teku zadnih 10 let za 30% zboljšalo, pri tem, ko je število za šolo sposobnih otrok se le za 10% zvišalo. Po narodnosti jih pripada 1.045.353 Nemcem, 805.541 Čehom, 380.840 Poljakom in Rusinom, po veroizpovedanju je: 1.235.916 šolarjev katoliških, 50.590 protestantskih, 71.414 židovskih itd.

[Imenik „Maticе Slovenske“ za leto 1882] se bode sklenil z 28. febr. t. l. Kdor še želi temu znanstvenemu zavodu Slovenskemu kot ud pristopiti, naj se toraj podviza, dokler je še čas. Rodojubi družimo se okoli Maticе Slovenske!

[Novi šematizem štaj. ljudsk. šol], kterega je sestavil c. kr. dež. šolski nadzornik g. J. A. Rožek, je ravnokar izišel. Oblika, vsebina in cena (50 kr.) je taka ko pri prejšnjih. Ravno tako je tudi čisti znesek iz prodaje novega šematizma namenjen v podporo vbogih učiteljsk. pripravnikov. Tovarši, sezite po njem!

[Koliko troši Dunaj za šole.] V proračunu za dunajsko šolstvo so sledeče stavke odobrene: Za srednje šole 317.880 gld., za ljudske- in meščanske šole, za pedagogij, obrtne šole i. dr. 2.777.920 gld., — za vse skupaj: 3.095.800 gld.

[Šolska Matica češka] šteje 10.465 članov in je imela do konca decembra m. l. 207.868 gl. dohodkov, 72.000 gl. pa stroškov.

[Praktična Metodika] za učitelje in učiteljske pripravnike, ktero je sestavil in založil marljivi slovenski pisatelj, ravnatelj meščanske šole na Krškem gosp. Ivan Lapajne, je ravnokar izišla in se dobi pri pisatelju po 80 kr. O vsebini te, za slovensko učiteljstvo velevažne knjige priobčimo obširno kritično razpravo prihodnjic.

[Čebularjeva „Fizika“] je, kakor poroča „Soča“ potrjena po c. kr. ministerstvu za uk in bogočastje kot učna knjiga na spodnjih realkah in gimnazijah ter na učiteljščih.

[Trst in okolica. Zgodovinska slika, spisal Matija Sila] je naslov knjižici, ktero je izdalo in založilo opravništvo „Edinosti“ in ktera na 152 straneh razpravlja zgodovino našega glavnega pomorskega mesta. Vsakemu, kdor se zanima za zgodovino Trsta, bode ta knjižica dobro došla, ker ima v sebi mnogo tvarine. Cena knjižice je 45 kr., s poštnino 50 kraje.

[Novi šolski zakon v Srbiji] je po predlogu vlade z malimi premembami skupšina sprejela. Po tem zakonu traje obveznost obiskovanja šole 6 let, potem pa prestopijo učenci v ponavljavne šole. V jednom razredu nima biti več kot 45 učencev. — Za ljudsko šolstvo imenuje se posebni referent. — Tudi učiteljske plače se s tem zakonom vredijo.

[V pruskej državi] je po razkazilu naučnega ministerstva 5.500.000 za šolo sposobnih otrok, izmej kterih 4.800.000 obiskuje ljudske šole. Poprek pripada 78 učencev jednemu učitelju.

[Kitajci prvi prebivalci Amerike?] V Kasiar-ju (Kolumbija) so 21 oktobra m. l. delavci v nekem rudniku 6 čevlj. pod zemeljsk. površjem našli več kitajskih denarjev, kterih napisi dajo soditi, da so več kot 3000 let stari.

[Veteranska koračnica] se imenuje prav mična skladba, ktero je zložil in veteranom v Š. Mariji pri Jelšah posvetil tamošni nadučitelj g. Fran Jurkovič. Založil je to novo (2.) delce skladatelja-tovariša, na ktero posebno muzikalične tovariše opozarjamo, Konštantin Tandler v Gradcu, kjer se „Koračnica“ po 55 kr. dobiva.

[Skladbe Avgusta Armina Lebana], nekako nadaljevanje „Glasov s Primorja“ obsegajoč v I. zvezku 4 moške in 2 mešana zbora, baš se tiskajo v Ljubljani.

in se ta mesec pošljejo mej svet. Prvi zvezek, ki boe stal 25 kr., po pošti 30 kr. razpošlje se nekojim gospodom na ogled. Naročnina naj se pošilja uredniku „Skladbam“. g. Janku Lebanu, učitelju v Lokvi (Corgnale, via Divača, Küstenland.)

[Prvi trije letniki Popotnikov] se dobijo še v Celju pri založniku g. prof. Žolgar-ju po sledečih znižanih cenah, pri katerih je poštnina za pošiljatev že vračunjena: Letnik 1880 2 gl. 10 kr.; letnik 1881 1 gl. 60 kr. in letnik 1882 1 gl. 50 kr.

Listnica.

G. J. L. v Čr. Smo tam pa tu nekoliko preustrojili in dve točki izpustili, ker nimamo radi, da se na pesnih razpravlja slovnica, isto tako tudi ne, če se v pesnih besede z drugimi zamenjujejo in se pesen tako spremenjena napisuje. Nova oblika Vam bo najberš tudi ugajala. G. J. P. v Sr. Lepa hvala — nam res prav ugaja. G. F. G. v Zm. Priobčimo po priliki; le večkrat. — G. M. Ž. v C. Bomo prav hvaležni! — G. J. K. v H. Prijeli. Drugo vse v redu. G. J. L. v L. Več ne moremo, dokler stvari ne poznamo, — Večim častiteljem našega lista: Vaše priznanje nas zelo veseli, A čast gre le našim vrlim sotrudnikom, ki nas tako neumorljivo podpirajo in s tako primerno tvarino zalagajo. Vendar pa se vkljub izdatne duševne podpore zelo bojimo, da boe „Popotnik obnemogel, ako se mu gmotno ne priskoči bolje, kot do sedaj. Mnogo, mnogo slovenskih štajarskih učiteljev še pogrešamo med naročniki!

Podučiteljska služba

se razpisuje na dvorazrednici v Podčetrtku v III. plačilnem razredu in s prostim stanovanjem v trdno ali provizorično vmeščenje s začetkom prihodnjega šolskega polleta. Prosilci ali prosilke za tó službo naj blagovolijo svoje prošnje s potrebnimi prilogami po predpisani poti do 15. svečana t. l. krajnemu šolskemu svetu v Podčetrtek (Wind.-Landsberg) poslati.

Okrajni šolski svét Kozje dne 17. januarja 1883.

Predsednik: **Rupnik** l. r.

IVAN LEON

(veliki trg) v Mariboru (veliki trg)

priporoča slavnim uradom in p. n. občinstvu svojo izvrstno vredjeno

tiskarno

v izdelovanje vsakovrstnih tiskovin po najnižji ceni. Na dalje priporoča slavnim vodstvom ljudskih šol in krajnim šolskim svetom svojo veliko zalogo vsakovrstnih tiskovin za šolsko in administrativno potrebo v slovenskem in nemškem jeziku.

Tudi se pri njem dobé razne pisalne in risalne priprave po najnižji ceni, mej drugim

500 pol sat. papirja	fl. 2.60
500 pol po	fl. 1.80

Z odličnim spoštovanjem

I. Leon